

Bifolium

Nieuws over handschriften en oude drukken
ISSN: 0920-9360

Redactie: p/a Mediaevistiek / MRS, Rijksuniversiteit Groningen, Postbus 716, 9700 AS Groningen NL

47

VOORJAAR 2006

TER INLEIDING

Steeds vaker worden fraaie exposities georganiseerd die op verschillende plaatsen getoond worden, waardoor de voorbereidingen en de catalogi betaalbaar gehouden kunnen worden, zoals thans in Leipzig en Wolfenbüttel. Heel bijzonder is ook de presentatie van de opmerkelijk vormgegeven handschriften van Rabanus Maurus te Mainz, - in een enkel geval na lang weer eens buiten het Vaticaan te zien -, of de thematische exposities uit zeer rijke collecties in o.m. München, Parijs, Sankt-Gallen of Wolfenbüttel.

In de Nederlanden werden en worden dit voorjaar op diverse plaatsen tentoonstellingen en evenementen georganiseerd naar aanleiding van het verschijnen van belangrijke nieuwe boeken. In Brussel n.a.v. de publicatie over de 18de-eeuwse boekband van Jan Storm van Leeuwen en in Den Haag b.g.v. een nieuwe literatuurgeschiedenis. Frits van Oostrom schreef het eerste deel over de periode van de verschriftelijking van de Nederlanden tot ca. 1300 (met veel aandacht voor de optekening en terdege rekening houdend met de culturele context waarin de teksten ontstonden) en dat was aanleiding voor de tijdelijke toning van o.m. het beroemde Beatrijs-handschrift in de KB Den Haag.

TENTOONSTELLINGEN

AMSTERDAM, Bijbels Museum: *Zondags zilver. Drie eeuwen versierde kerkboekjes*. t/m 2 juli 2006. Ca. 200 boeken uit protestantse, katholieke en joodse traditie in Nederland (ca. 1650-1900). Met publ. zie: <http://www.bijbelsmuseum.nl>.

LOS ANGELES, J. Paul Getty Museum: *The cult of Saints*. 25 april -16 juli 2006. Heiligen en hun verering van 476 tot Luther, geëxpliceerd aan de hand van handschriften uit de eigen collectie. http://www.getty.edu/art/exhibitions/cult_saints/.

TER APEL, Kloostermuseum: *Rijkdom in eenvoud. Laatmiddeleeuwse handschriften uit klooster Soeterbeeck*. Tot 6 juni 2006. Eerder te zien in NIJMEGEN (Bif. 46).

BRUSSEL, Bibliotheca Wittockiana: *De Nederlandse boekband in de achttiende eeuw*. Tot 6 mei 2006. 200 boekbanden uit collectie KB Den Haag getoond b.g.v. publicatie STORM VAN LEEUWEN.

DEN HAAG, Koninklijke Bibliotheek: *Beatrijs*. Naar aanleiding van de verschijning van VAN OOSTROM wordt dit topstuk weer eens aan een groot publiek getoond - nu in het kader van de permanente expositie *De Verdieping van Nederland*. Zie ook DIGITALIA.

DEN HAAG, Meermanno-Westreenianum: *De droom van een boek. De betoverende kracht van de Hypnerotomachia Poliphili*. 23 september 2006 - 7 januari 2007. Tientallen originele afbeeldingen en tekstpagina's van dit zeldzame boek uit 1499 uit de drukkerij van Aldus Manutius te Venetië.

LEIDEN, Universiteitsbibliotheek: *Justus Lipsius en het Musaeum Lipsianum 1606-2006*. 16 maart - 28 mei 2006. De boeken en handschriften van de geleerde Justus Lipsius (1547-1606). met publ. (zie LIEVELING).

LEIPZIG, Universitätsbibliothek: *Seine Welt wissen. Enzyklopädien in der Frühen Neuzeit*. 7 januari - 28 april 2006, daarna in Wolfenbüttel (zie daar). De veelal rijk geïllustreerde encyclopedische boeken uit de collecties van de universiteitsbibliotheek Leipzig en de Herzog August Bibliothek te Wolfenbüttel zijn hier tentoongesteld. Met publicatie (zie SCHNEIDER).

LONDEN, Victoria & Albert Museum: *Leonardo da Vinci: Experience, Experiment and Design*. 14 September 2006 - 7 Januari 2007. Met publ. www.vam.ac.uk/exhibitions/future_exhibits/leonardo/index.html.

MAINZ, Dommuseum: *Rabanus Maurus. Auf den Spuren eines karolingischen Gelehrten*. 4 februari - verlengd tot 15 oktober 2006. Toont b.g.v. zijn 1150ste sterfdag o.m. de 'Figurengedichten', die Rabanus in 827 aan de Dom in Mainz schonk. Met publ. (KOTZUR). Vgl. www.dommuseum-mainz.de.

MÜNCHEN, Bayerische Staatsbibliothek: *Bucheinbände aus 1000 Jahren*. 12 september - 17 december 2006. Ca. 80 prachtbanden vanaf de Karolingse tijd. Catalogus in voorbereiding. Bij gelegenheid van de jaarvergadering van de Arbeitskreis Einbandforschung (cf. <http://www.bsb-muenchen.de/Vorschau.747.0.html> of <http://aeb.sbb.spk-berlin.de/index.html>).

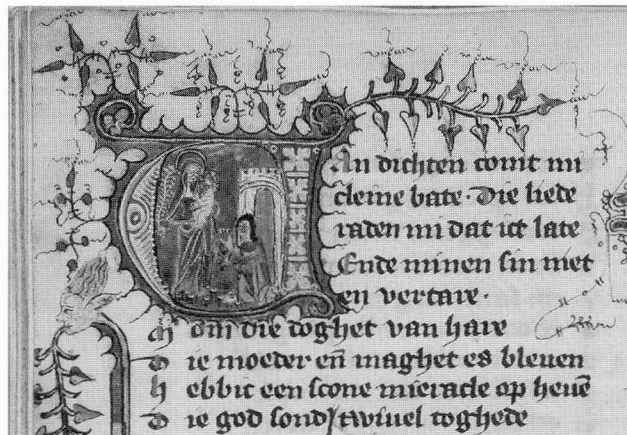
PARIJS, Bibliothèque nationale de France: *Livres de Parole. Torah, Bible, Coran*. 9 november 2005 - 30 april 2006. Handschriften en gedrukte

boeken uit de drie grote wereldreligies, waarbij jodendom, christendom en islam zowel afzonderlijk aandacht krijgen als in relatie tot elkaar zijn gezet. Met publicatie (zie BERTHIER).

SANKT GALLEN, Stiftsarchiv: *Mensch und Schrift im frühen Mittelalter*. 20 september - 12 november 2006. Oorkonden en boeken uit eigen (rijk) bezit. Met cat.; cf. CONFERENTIES. Info: <http://www.oaaw.ac.at/gema/PDF/Deutsch.pdf>.

WOLFENBÜTTEL, Herzog August Bibliothek: *Europas Weltbild in alten Karten. Globalisierung im Zeitalter der Entdeckungen*. 19 februari - 4 juni 2006. (met publ., zie HEITZMANN).

WOLFENBÜTTEL, Herzog August Bibliothek: *Seine Welt wissen. Enzyklopädien in der Frühen Neuzeit*. 11 juni - 12 november 2006. Eerder in LEIPZIG (zie daar).

Begin van de Beatrijs, met afbeelding de non Beatrijs bij een beeld van Maria en de beroemde beginregels: 'van dichten comt mi cleine bate, die lieden raden mi dat ict laete'. Enige handschrift met deze tekst, KB Den Haag, Hs. 76 E 5, Brabant ca. 1374. Te zien in DEN HAAG.

NIEUWE EN AANGEKONDIGDE LITERATUUR

AS-VIJVERS, Anne Margreet, *The Making of the Margin. The Master of the David Scenes and Ghent-Bruges Manuscript Illumination* (= Ars Nova). Turnhout, Brepols, 2006. 250 pp., ill., geb. ISBN 2 503 51684 x. € 140. Handeldesitie van Amsterdamse dissertatie over de praktijk van Gents-Brugse miniaturisten rond 1500.

BABCOCK, Robert (ed.), *New Studies on Yale Manuscripts from the*

- Late Antique to the Early Modern Period* (= Yale University Library Gazette, Occasional Supplement 7, 2005). 165 pp., ills. ISBN 0044 0175.
- BERTHIER, Annie e.a., (eds.), *LIVRES de Parole. Torah, Bible, Coran*. Parijs, Éditions de la BnF, 2005. 232 pp., plus 140 ills. ISBN 2 7177 2338 2. € 39. Catalogus bij de tentoonstelling in de Bibliothèque nationale de France te PARIJS.
- BODEMANN, Ulrike, *Katalog der deutschsprachigen illustrierten Handschriften des Mittelalters. Band 6, Lieferung 3/4. 51: Heiligenleben* (= Veröffentlichungen der Kommission für Deutsche Literatur des Mittelalters der Bayerischen Akademie der Wissenschaften). München, Beck, 2005. 324 pp., ills. ISBN 3 7696 0935 2. € 49,50.
- BOEFF, Regine, met voorwoord van Wolfgang Schmitz, *Schätze aus der Einbandsammlung der Universitäts- und Stadtbibliothek Köln. Eine Auswahl aus sieben Jahrhunderte*. (= Schriften der Universitäts- und Stadtbibliothek, 15). Köln, 2005. 117 pp. ISBN 3 931596 28 1. € 48.
- BURATTI, Silvano (ed.), *De Clarea: manuale medievale di tecnica della miniatura (secolo XI)* (= l'Officina dell'arte, 2). Salerno, ARCI, 2004. 103 pp., ills. ISBN 8 8901 6810 2. € 10.
- The BURGUNDIAN-HABSBURG Court complex of music manuscripts (1500 - 1535) and the workshop of Petrus Alamire*. B. Bouckaert, E. Schreurs (eds.) (= Yearbook of the Alamire Foundation, 5). Neerpelt-Leuven, Alamire Foundation, 2003. 387 pp., ills. ISBN 90 6853 156 5.
- CLARYSSE, Willy & Katelijn Vandorpe, *Boeken en bibliotheken in de Oudheid* (= Aulos, Studies over oude talen en antieke cultuur). Leuven, 2004. 111 pp., ills. € 110.
- CLOUZOT, Martine & Christine Laloue (eds.), *Les représentations de la musique au Moyen Age*. Paris, Musée de la musique, 2005. 128 pp., ills. ISBN 2 914147 29 5. € 36. Handelingen van congres in 2004.
- COPPENS, Christian (ed.), *Printers and Readers in the Sixteenth Century, including the proceedings from the colloquium organised by the Centre for European Culture, 9 June 2000* (= Bibliologia, 21). Turnhout, Brepols, 2005. 501 pp., ills. ISBN 2 503 51811 7. € 89. Bevat behalve studies van Coppens naar resp. de bibliotheek van kanunnik Jan de Hondt (Kortrijk, 1571) en die van schepen Dominicus Wagemakers (Antwerpen, 1576) ook de teksten uitgesproken tijdens het gelijknamige colloquium dat in 2000 werd gehouden.
- COPPENS, Christian, Marc Derez en Jan Roegiers (eds.), *Universiteitsbibliotheek Leuven, 1425-2000*. Leuven, Universitaire Pers, 2005. 543 pp., ills. ISBN 90 5867 466 5. € 140 (ook in Engels: ISBN 90 5867 467 3).
- COCKX-INDESTEGE, Elly & Jan Storm van Leeuwen, m.m.v. Dirk Imhof, *Blind bestempeld en rijk verguld; boekbanden uit zes eeuwen in het Museum Plantin-Moretus*. Antwerpen, 2005. 312 pp. geheel in kleur. Geen ISBN, wett. depot D/2005/0306/142. Schitterende catalogus (ook in Frans: 'Estampages et dorures') bij tentoonstelling in ANTWERPEN (cf. Bif. 46).
- DESCHAMPS, Jan (†) & Herman Mulder, *Inventaris van de Middelnederlandse handschriften van de Koninklijke Bibliotheek van België (voorlopige uitgave), achtste aflevering*. Brussel: KB, 2006. xviii + 147 pp., pbk. ISBN 9 0663 7138 2. € 5. Weér voortreffelijk deel van dit belangrijke project (cf. Bif vanaf 33); met cumulatief overzicht van de tot dusver beschreven handschriften (eerdere delen nog leverbaar).
- VAN DUINHOVEN, A.M., *Floris, Gloriant en Walewein. Middelnederlandse kringloopliteratuur* (= Middeleeuwse Studies en Bronnen, 90). Hilversum, Verloren, 2006. 238 pp., ills. ISBN 90 6550 900 3. € 25. Verschillende verrassend nieuwe interpretaties en inzichten over de werkwijze van middeleeuwse auteurs.
- FALLON, Peter K., *Printing, Literacy, and Education in 18th Century Ireland: Why the Irish Speak English*. Lewiston NY, The Edwin Mellen Press, 2006. 228 pp. ISBN 0 7734 6033 0. £ 69,95.
- FAY-SALLOIS, Fanny, *A Treasury of Hours. Selections from Illuminated Prayer Books*. Los Angeles, Getty, 2005. 128 pp., ills. ISBN 0 89236 819 5. \$ 19,95. Met een voorwoord door Dominique Ponnau. Bevat veel kleurenafbeeldingen van 14de- en 15de-eeuwse gebedenboeken uit diverse musea en bibliotheken. De meeste daarvan waren niet eerder gepubliceerd.
- FEUERSTEIN, Petra (ed.), *"Gots verhengnis und seine straffe". Zur Geschichte der Seuchen in der Frühen Neuzeit* (= Ausstellungskataloge der HAB, 84). Wiesbaden, Harrassowitz, 2005. 272 pp., ills. ISBN 3 447 05225 2. € 39. Verscheen bij expositie over de pest, najaar 2005 in de Herzog August Bibliothek te Wolfenbüttel
- FINOCCHIARO, Giuseppe, *Cesare Baronio e la Tipografia dell' Oratorio* (= Storia delle tipografia e del commercio librario, 6). Firenze, Olschki, 2005. 180 pp., ills. ISBN 88 222 5471 6. € 27. Aan de hand van goeddeels ongepubliceerde bronnen reconstrueert de auteur de geschiedenis van de Tipografia dell'Oratorio, een drukkerij die actief was in Rome gedurende het laatste decennium van de 16de eeuw.
- FÜSSEL, Stephan, *Gutenberg and the Impact of Printing*. Aldershot, Ashgate, 2005. 216 pp., ills., geb. ISBN 0 7546 3537 6. £ 40. Vertaling uit het Duits (Darmstadt, 2000; vgl. Bif. 35).
- GEHIN, Paul, *Les manuscrits grecs datés des XIIIe et XIIe siècles conservés dans les bibliothèques municipales de France. Tome II, XIVe siècle* (= première moitié) (= Monumenta Palaeographica Medii Aevi, Series Graeca, 1). Turnhout, Brepols, 2005. iv + 199 pp., ills. geb. ISBN 2 503 51641 6. € 247.
- GILMONT, Jean-François, *Le livre réformé au XVe siècle* (= Conférences Léopold Delisle). Parijs, BnF, 2005. 152 pp., ills. ISBN 2 7177 2333 1. € 22.
- GOY, Rudolf, *Die handschriftliche Überlieferung der Werke Richards von St. Viktor im Mittelalter* (= Bibliotheca Victorina 18). Turnhout, Brepols, 2006. 455 pp., geb. ISBN 2 503 51908 3. € 80. Oogst van meer dan 25 jaar onderzoek.
- GRAHAM, B.F.H., *Bohemian and Moravian Graduals (1420-1620)*. Turnhout, Brepols, 2005. 300 pp. ISBN 2 503 51718 8. € 120.
- VAN GUSEN, Annelies, *De vertroosting van Memoria. Geheugen en mnemotechniek in de Nederlanden van de late Middeleeuwen* (= Middeleeuwse Studies en Bronnen, 93). Hilversum, Verloren, 2006. 256 pp., ills. ISBN 90 6550 915 1. € 23. Verhelderende studie over de training van het geheugen in dagen dat geschreven bronnen schaars waren.
- HEITZMANN, Christian, *Europas Weltbild in alten Karten. Globalisierung im Zeitalter der Entdeckungen*. Wiesbaden, Harrassowitz, 2006. 224 pp., ills. (plus apart platendeel in cassette). ISBN 3 447 05352 6. € 60. (Verscheen bij expositie WOLFENBÜTTTEL).
- VAN HEMELRYCK, Tanja & Céline van Hoorebeeck (eds.), *L'écrit et le manuscrit à la fin du Moyen Age* (= Texte, Codex & Contexte, 1). Turnhout, Brepols, 2006. 396 pp., ills, geb. ISBN 2 503 51991 1. € 65. Bundeling artikelen over Franstalige literatuur in handschrift en context.
- HERNAD, Béatrice & Bettina Wagner, *Auf den Spuren des Mittelalters. 50 Jahre Handschriftenzentrum an der Bayerischen Staatsbibliothek*. München, Bayerische Staatsbibliothek, 2005. 100 pp., ills. € 18.
- JACQUART, D. & Charles Burnett (eds.), *Scientia in margine. Études sur les marginalia dans les manuscrits scientifiques du Moyen Age à la Renaissance*. Genève, Droz, 2005. xii + 404 pp., ills. ISBN 2 600 01035 1. SFR. 72.
- JENSMA, Goffe, *Het Oera Linda-boek, Facsimile, transcriptie, vertaling*. Hilversum-Leeuwarden, Verloren & Fryske Akademy, 2006. 448 pp., ills., ISBN 90 6550 841 4. € 28. Facsimile van een van de meest intrigerende mystificaties uit de Nederlandse literatuurgeschiedenis, opgedoken in 1867, als - gefingeerde - bron voor de Friese herkomst van de gehele westerse beschaving. (Jensma promoveerde in 2004 over de context: 'De gemaskerde God. François HaverSchmidt en het Oera Linda-boek').
- JOHNSON, William A., *Bookrolls and Scribes in Oxyrhynchus*. Toronto, UP Toronto Press, 2004. 440 pp., ills. en tabellen. ISBN 0 8020 3734 8. \$ 85. Codicologie van rollen.
- JONGEN, Ludo, m.m.v. Martine Meuwese (ed.), *Over Vogels. Jacob van Maerlant*. (= Miniaturen, 6). Amersfoort, Bekkering & Blitz, 2006. 128 pp. geheel kleur. geb. ISBN 90 6109 5824. € 9,90. Aantrekkelijk boekje met de verhalen uit *Der Naturen bloeme*, voorzien van afb. van talrijke miniaturen m.n. uit KB Den Haag, Hs. KA XVI.
- KIND, Helmut & Jochen Bormüller, *Incunabula Gottingensia. Abteilung Critica bis Jus*. Wiesbaden, Harrassowitz, 2005. vii+ 381 pp., geb. ISBN 3 447 05165 5. € 86. Evenals eerste deel systematisch opgezet.
- KLEMM, Elisabeth, *Die ottonischen und frühromanischen Handschriften der Bayerischen Staatsbibliothek*. Wiesbaden, Reichert, 2004. 2 delen, 274 + 268 pp. ISBN 3 89500 348 4. € 220.
- KOTZUR, Hans-Jürgen (ed.), *Rabanus Maurus. Auf den Spuren eines karolingischen Gelehrten*. Mainz, Philipp von Zabern, 2006. 184 pp., ills. ISBN 3 8053 3613 6. € 24,90. Verscheen bij expositie in MAINZ. Onder meer over de bijzondere collectie 'figurengedichten', die Rabanus in 827 aan de Dom in Mainz schonk.
- KREN, Thomas & Kurt Barstow, *Italian Illuminated Manuscripts in the J. Paul Getty Museum*. Los Angeles, Getty, 2005. 96 pp. ills. ISBN 0 89236 820 9. \$ 19,95. Dit boek bevat 80 kleurenafbeeldingen van meesterwerken van onder anderen Niccolò da Bologna, Pisanello, uit onder meer het Montecassino-brevier, het Orsini-missaal en het getijdenboek van Gualenghi d'Este.
- Tributes in honor of James H. MARROW, Studies in painting and manuscript illumination of the Late Middle Ages and Northern Renaissance*. Eds. Jeffrey F. Hamburger & Anne S. Korteweg (= Harvey Miller Tributes, 3). London-Turnhout, Harvey Miller-Brepols, 2006. 680 pp., veel ills, deels kleur, geb. ISBN 1 905375 08 5. € 150. Schitterende en rijke feestbundel voor een van de verdienstelijkste specialisten op het terrein van de boekverluchting in de Lage Landen.
- MORRISON, Elizabeth & Thomas Kren (eds.), *Flemish Manuscript Painting in Context*. Los Angeles, Getty, 2006. 160 pp., ills. ISBN 0 89236 852 7. \$ 60. Bundelt dertien van de lezingen van de conferenties rond de exposities in 2003 in Los Angeles en Londen (vgl. Bif. 41 en 42).
- OVERGAAUW, Eef A. & Frank-Joachim Stewing, *Die Zeitzer Oster-tafel aus dem Jahre 447*. Zeitz, Imhof, 2005. 32 pp., ills. ISBN 3 86568 078

x. € 5. Kleine, sympathieke publicatie van de vijfde-eeuwse fragmenten (te bestellen Stiftsarchiv Zeitz, Torhaus Moritzburg, Schlossstrasse 6, D-06712 Zeitz (€ 5, plus p&p). Wordt wellicht nog gevolgd door exposities in Jena en Halle.

NEMERKENYI, Elod, *Latin Classics in medieval Hungary: Eleventh Century* (= CEU Medievalia, 6). 273 pp. ISBN 96 37326 04 9, ISSN 1587 6470. € 37,95. Bijdrage aan de kennis van de Latijnse geletertheid in middeleeuws Hongarije, alsmede aan de filologische studie van het Middeleeuws Latijn en de klassieke traditie in de Middeleeuwen. Met bibliografie en index.

RUIZ-GARCIA, Elisa, *Introducción a la Codicología*. (= Biblioteca de Libro), Madrid, 2002. ISBN 84 89384 41 X. € 23. Veel beter dan eerste versie uit 1988.

SALLES, Catherine, *La lettura nella Roma antica. Appendice paleografica, papirologica e codicologica di R. Martin* (= *Il sapere del libro*). Milano, Sylvestre Bonnard, 2004. 236 pp., ills. ISBN 88 8684 281 3. € 22.

SALOMON, David A., *The Glossa Ordinaria: Medieval Hypertext*. Cardiff, University of Wales Press, RCMA Series, september 2006. ca. 160 pp., ills. ISBN 0 70831823 1. £ 60. Introductie op de Glossa Ordinaria, alsmede demonstratie van mogelijke methoden de Glossa Ordinaria te lezen in het licht van de hypertext-theorie.

SCHNEIDER, Ulrich Johannes (ed.), *Seine Welt wissen. Enzyklopädien in der Frühen Neuzeit*. Darmstadt, Primus, 2006. 238 pp. ills. ISBN 3 89678 560 5. € 29,90. Begeleidt de gelijknamige tentoonstellingen in Leipzig en Wolfenbüttel.

DE SIMONE, Daniel (ed.), *A Heavenly Craft. The woodcut in early printed books*. New York, Braziller, 2004. 224 pp., ills. ISBN 0 8076 1536 6. \$ 50.

SIRAT, Colette, *Writing as Handwork. A History of Handwriting in Mediterranean and Western Culture* (= *Bibliologia*, 24). Turnhout, Brepols, 2006. 275 pp., ills (kleur). ISBN 2 503 52116 9. € 75.

SKEMER, Don C., *Binding words. Textual Amulets in the Middle Ages*. Penn State UP, 2006. 336 pp., ills. ISBN 0 271 02722 3 (€ 58,95, geb.), ISBN 0 271 02723 1 (€ 19,95, pb).

SMIT, Wim J.Th., *Van verstellingen tot restauratie De zorg voor de boeken van de Librije van Zutphen vanaf het midden van de negentiende eeuw*. Zutphen, Librije Walburgskerk, 2005. 64 pp., ills. ISBN 90 8094881 0. € 12,50.

STEIN, Peter, *Schriftkultur. Eine Geschichte des Schreibens und Lesens*. Darmstadt, Primus, 2006. 352 pp., ills, geb. ISBN. 3 89678 564 8. € 34,50. Gaat ook in op aspecten van nieuwe media.

VAN de bovenste plank. 20 jaar bijzondere aanwinsten Athenaeumbibliotheek 1985-2005. Deventer, 2005. 132 pp., ills. ISBN 10 9080 9896 14. € 19,50. Fraai geïllustreerde catalogus bij de gelijknamige tentoonstelling in Deventer (zie Bif. 46). Met bijdragen van Jan Bedaux, Ina Kok, Esther Smit en Dinand Webbink.

Handschrift Rabanus Maurus, 'De Laude Crucis' met afb. Lodewijk de Vrome. Fulda, 825/6, (Biblioteca Apostolica Vaticana, Reg. Lat. 124, 4v), te zien in MAINZ.

CONGRESSEN EN EVENEMENTEN

TIELE-LEZING 2006

De vijfde Tiele-lezing wordt op 18 mei 2006 in de KB Den Haag gehouden door de Antwerpse oud-bibliothecaris Prof. dr Ludo Simons: 'Over koninklijke en andere bibliotheken. Het boek als erfgoed in de 21ste eeuw'. De tekst wordt gedrukt: Amsterdam UP, 2006. ISBN 90 5356 906 5. € 14,50.

TEKSTUELE BIBLIOGRAFIE

Maandag 5 juni 2006 organiseert de British Library een seminar over tekstuele bibliografie. Info: Barry Taylor (barry.taylor@bl.uk) of Susan Reed (susan.reed@bl.uk).

BRUNETTO LATINI

In Bazel wordt 8-10 juni 2006 over deze veelzijdige 13de-eeuwse encyclopedist een congres gehouden onder de lange titel 'In der Schule mit Ser Brunetto. Untersuchungen zur Rezeption von Brunetto Latini vom Mittelalter bis zur Renaissance'. Info: www.italianistik.unibas.ch/mt_eventi

AUTORITEIT IN EUROPESE BOEKCULTUUR 1400 – 1600

Van 29 juni – 1 juli 2006 wordt te Liverpool een congres georganiseerd over diverse aspecten van de 'autoriteit' van auteurs, teksten en context in zowel handschrift als druk. Programma en aanmeldingsformulier is te vinden via http://www.liv.ac.uk/conferences/european_book_culture/index.htm. Een van de keynote sprekers is de Amsterdamse bibliothecaris en hoogleraar Jos Biemans.

TRADING BOOKS, TRADING IDEAS

De jaarlijkse conferentie van de (vooral Amerikaanse) 'Society for the History of Authorship, Reading & Publishing' (SHARP) is dit jaar van 11-15 juli 2006 in Leiden en Den Haag. Ditmaal is ook veel aandacht voor de contacten tussen West- en Oost Europa. Het complete programma (en een aanmeldingsformulier) is te vinden op <http://www.kb.nl/sharp2006>.

BYZANTIJNSE BOEKEN

Op het XXI^{ste} internationale Byzantinologencongres, 20-26 augustus 2006 te Londen, is ook uitgebreid aandacht voor boekhistorische en paleografische thema's. Verdere info via Prof. Anthony Bryer, bryer@compuserve.com; het programma is raadpleegbaar via www.byzantinecongress.org.uk/.

VROEGMIDDELEEUWSE HANDSCHRIFTEN

17-23 september 2006 is het derde colloquium over 'Manuscript books in the Early Middle Ages, saec. VI-IX', andermaal in de Villa Barberini te Rome. Info en aanmelding michael.gorman@fastwebnet.it.

KAROLINGISCHE PRIVÉ-OORKONDEN

In Sankt Gallen wordt van 20-23 september 2006 een colloquium gehouden over 'Die Privaturkunden der Karolingerzeit'. Oorkonden in ruimer kader zijn te zien in een expositie aldaar (zie Sankt-Gallen). Info: www.sg.ch/home/kultur/stiftsarchiv/aktuell.html.

HISPANO-ARABISCH PAPIER

Van 5 tot 8 oktober 2006 organiseert de IPH haar 28ste congres. Thema is Hispano-Arabisch papier en papiermusea en hun betekenis. Het congres vindt deels plaats in Barcelona, deels in het papiermuseum van Capellades, deels in de bibliotheek en archieven van Montserrat. Info: Ton Lloret: congress@mmp-capellades.net.

BOEKBANDEN IN MÜNCHEN

De jaarvergadering van de Arbeitskreis Einbandforschung is ditmaal 19-21 oktober 2006 in München, info: <http://aeb.sbb.spk-berlin.de/programm.html>. Er is dan ook een expositie van prachtbanden (zie MÜNCHEN).

BOEKEN IN VENETIË

9 en 10 maart 2007 zal een conferentie 'I libri Veneziani' (in Engels en Italiaans) gehouden worden over uiteenlopende thema's van handschrift en druk in Venetië, van de 15de-eeuwse kardinaal Bessarion tot in de achttiende eeuw. Info: Lisa Pon (lpon@smu.edu).

16DE CIPL-APICES-CONGRES IN LONDEN, SEPTEMBER 2008

Onder het thema 'Teaching Writing, Learning to Write' zal op 2-5 september 2008 het 16de Colloquium van CIPL & APICES plaats vinden in Senate House van de universiteit van Londen. Info en aanmelding via de secr. van de CIPL: Pamela.Robinson@sas.ac.uk.

V A R I A

UIT BIBLIOTHEKEN

VERBOUWING KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK DEN HAAG

Pas in 2007 zal de verbouwing van de KB geheel gereed zijn, maar de Algemene Leeszaal is sedert april 2006 weer goed toegankelijk. De 'Bijzondere werken' zijn ook beschikbaar, maar soms iets gecompliceerder.

BOEKBANDEN KB DEN HAAG

Sedert het vertrek van dr Jan Storm van Leeuwen (vgl. Bif 46) ressorteren de belangrijke boekbandencollectie en bijbehorende literatuur (part-time) onder Rens Top (rens.top@kb.nl).

HANDSCHRIFTENCATALOGUS BnF PARIJS OP INTERNET

Zomer 2005 begon de Bibliothèque nationale de France met de digitale ontsluiting van de gedrukte handschriftencatalogi via het internet. Via het portal van de BnF kan men ze raadplegen en zien hoever het project gevorderd is. <http://www.bnf.fr>, dan 'catalogues et bibliothèque numérique' en 'Accès aux catalogues numérisés'.

HANDSCHRIFTEN IN DE UB UTRECHT

Per april 2006 is drs Koert van der Horst als conservator handschriften in de UB Utrecht teruggetreden. Voor informatie kunt U zich voortaan wenden tot n.j.grygierczyk@library.uu.nl.

INCUNABELN & OUDE DRUKKEN IN WENEN.

Momenteel – en helaas voor onbepaalde tijd – zijn de verzamelingen Incunabeln en zeldzame werken (= SIAWD) in de Oostenrijkse Nationalbibliothek te Wenen moeilijk toegankelijk. In uitzonderlijke gevallen kan een boek alsnog bestudeerd worden. Informatie dr. Konstanze Mittendorfer: konstanze.mittendorfer@onb.ac.at.

OVERIG

WANDELING LANGS DEVENTER BOEKVERKOPERS

Ter gelegenheid van de tentoonstelling 'Van de bovenste plank' (Bif. 46) verscheen een klein boekje, *Over Deventer broeders, drukkers en boekverkopers*. Hierin is een boekhistorische wandeling door Deventer beschreven, die voert langs historische plekken die direct en indirect te maken hebben met het boekdrukkersvak vanaf de vijftiende eeuw.

ACTEN VAN 14^E CIPL – APICES-CONGRES (ENGHIEN, 2003)

In het *Archiv für Diplomatik, Schriftgeschichte, Siegel- und Wappenkunde* 50, 2004, 205-580, zijn de teksten afgedrukt van de lezingen van het jubileum-congres te Engchien (paleografie en codicologie, 1953-2003), te weten van Michelle Brown, Albert Derolez, David Ganz, Peter Gumbert, Walter Koch, Francis Newton, Marco Palma, Emmanuel Pouille, Teresa de Robertis, Marc Smith, Martin Steinmann, Jean Vezin en Stefano Zamponi.

MONUMENT OVER NEDERLANDSE BOEKBANDEN UIT 18^E EEUW

27 januari 2006 verscheen het langverwachte *magnum opus* van Jan Storm van Leeuwen, *Dutch decorated bookbinding in the eighteenth century*. 1 Goy-Houten, Hes & De Graaf, 2006. 3 delen, 4 banden: 831 pp. (vol. I), 536 pp. (vol. IIa), 708 pp. (vol. IIb), 923 pp. (vol. III), ills. ISBN 90 6194 369 8. € 1250 (introductieprijs tot 1 januari 2007). In dit referentiewerk, oogst van meer dan drie decennia onderzoek, geeft de auteur een uitvoerige algemene historische introductie, waarin hij de stand van zaken per provincie behandelt en daarinbinnen iedere stad waar luxe banden werden gemaakt (delen I, IIa en IIb). Deel III bevat een catalogus van ongeveer 2000 relevante banden in de collecties van de KB en Museum Meermanno-Westreenianum, naast een lijst van ongeveer 1500 banden in andere collecties. De bijna 10.000 stempels op de banden zijn alle op ware grootte afgebeeld. Het werk bevat uitputtende indices.

BIFOLIUM is een informatieblad over activiteiten rond handschriften en oude drukken. Het bevat zoveel mogelijk gegevens over tentoonstellingen, catalogi, conferenties, workshops, bijeenkomsten van codicologen en bibliografen. Bifolium verschijnt tweemaal per jaar, in april en oktober. Een abonnement kost momenteel € 10 per vier nummers (twee jaargangen), over te maken naar girorekening 33 50 785 (Postbank Arnhem-NL). Voor instellingen met gecompliceerde administratieve eisen is € 10 per jaar verschuldigd. Na opgave van naam en adres bij de redactie ontvangt men een rekening of acceptgirokaart.

Mededeling voor onze abonnees in het buitenland: Omdat de kosten voor buitenlands betalingsverkeer buitensporig hoog uitvallen, vragen wij U om Uw betaling bij voorkeur zo te regelen dat de transferkosten voor Uw rekening komen. Voor internationaal bankverkeer is een referentie nodig naar IBAN: NL33 PSTB 0003 3507 85, BIC-CODE: PSTBNL21 tnv Bifolium, Afdeling Middeleeuwse en Renaissance Studies (MRS), RU Groningen, Groningen). Dank U.

Message for our Foreign subscribers: As the charges for collecting your subscription are very high (up to € 7 – 10 or even more!), we would like to ask you to mention on your cheque or international PO-money order that the costs of transfer are yours. For international banking references to IBAN: NL33 PSTB 0003 3507 85, BIC-CODE: PSTBNL21 in the name of Bifolium, Department of Medieval & Renaissance Studies, PO Box 716, 9700 AS Groningen – The Netherlands are most helpful. Thank you.

Red. Jos.M.M. Hermans [+31]50 3636114, fax: 3637263, j.m.m.hermans@rug.nl, L.S.Wierda, lswierda@home.nl en W.C.M.Wüstefeld, wwustefeld@zonnet.nl.

Stempelmateriaal van de Amsterdamse 'Van Damme binderij', ca. 1747 – 1786 (collectie KB Den Haag); afgebeeld in STORM VAN LEEUWEN.

TWEE LITERATUURGESCHIEDENISSEN OVER DE LAGE LANDEN

Onlangs verschenen twee nieuwe literatuurgeschiedenissen. Voor de Nederlandse teksten in hun internationale en culturele context vanaf het begin tekende voor het eerste deel Frits VAN OOSTROM, *Stemmen op schrift. Geschiedenis van de Nederlandse literatuur vanaf het begin tot 1300*. Amsterdam, Bert Bakker, 2006. 640 pp., ills., geb ISBN 90 351 2944 X. geb. (ook genaaid: € 35) (volgende delen over de Middeleeuwen andermaal Van Oostrom en Herman Pleij). Bij dit boek behoort een website met o.m. aanvullende informatie en verdere links www.stemmenopschrift.nl.

Voor het Friese taalgebied verscheen in één boekdeel een Nederlands-talig (!) overzicht vanaf het begin, geschreven door tien specialisten: *Zolang de wind van de wolken waait. Geschiedenis van de Friese literatuur*. Amsterdam, Bert Bakker, 2006. 400 pp., rijk geïll., ISBN 90 351 3017 0. € 45.

DIGITALIA

BEATRIJS OP INTERNET EN IN HET ECHT TE ZIEN

Vanaf donderdag 30 maart is op de website van de KB Den Haag een digitale facsimile van het Beatrijs-handschrift te zien, met een transcriptie van de Middelnederlandse tekst door Willem Wilmink. De site is: <http://www.kb.nl/galerie/beatrijs/index.html>. Het originele handschrift met de 'Beatrijs' (KB Den Haag, Hs. 76 E 5) is tot en met eind juni te zien in *De Verdieping van Nederland*, de permanente topstuktentoonstelling van de KB en het Nationaal Archief, waarin steeds wisselend materiaal te zien is.

10.000 BOEKEN ON LINE IN STCV

Sedert 2000 loopt het project om alle in het gebied van het tegenwoordige Vlaanderen vóór ca. 1800 gedrukte boeken te inventariseren. Omdat de zeventiende eeuw tot dusver het minst ontsloten was, is de eerste aandacht vooral op deze periode gericht. Onlangs werd de tienduizendste titel ingevoerd; een prestatie. Het bestand is gratis toegankelijk via <http://www.stcv.be>.